

Management model of Buddhist temple charity school with Buddhist innovations

รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาด้วยนวัตกรรมวิถีพุทธ

Received: May 12, 2025

Revised: Jun 2, 2025

Accepted: Jun 6, 2025

Phrapalad Siwanat Methipatchoto (Thanansri) (พระปลัดศิวนัฐ เมธิปชโชโต (Thanansri))*

Lamphun Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Phrakhru Sirisutanuyut (พระครูสิริสุตานุยุต)

Lamphun Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Panlob Harukhumja (พลลภ หารุกัจจา)

Lamphun Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

*Corresponding Author Email: Phasiwanatt@hotmail.com

Abstract

This qualitative research aimed to study the management of Buddhist temple charity schools, analyze the application of Buddhist-based innovation in administration, and propose an appropriate management model. The study employed document analysis, in-depth interviews, and focus group discussions, using Thammasatit Suksa School in Lamphun Province as a case study.

The study found that:

- 1) The management of Buddhist temple charity schools focuses on providing free education to underprivileged students. The organizational structure operates under good governance and Buddhist principles, covering five core areas: academic affairs, personnel, budgeting, learning environment, and general administration. Despite challenges in resources, staffing, and declining student numbers, schools continuously adapt to maintain sustainability.
- 2) Buddhist-innovative school management integrates Buddhist principles with modern administrative practices. Five Dhamma-based frameworks were applied: Sappurisa-dhamma, Sangahavatthu, Sujita-dhamma, Sappaya, and the Four Noble Truths, corresponding respectively

to the five domains of school administration. This approach fosters a holistic development of students in terms of academic knowledge, morality, and essential life skills.

3) The research synthesized a management model called BSILH, consisting of: B (Buddhist-based Academic Management), S (Sufficiency and Transparent Budgeting), I (Integrity-based Personnel Management), L (Learning-conducive Environment Design), H (Holistic General Administration). The model is supported by strategic mechanisms such as community-school-monastery collaboration (Baworn), the development of “Buddhist teacher-leaders,” and a 3Rs self-assessment process—Reflection, Responsibility, and Relationship—with the aim of building a sustainable Buddhist-based educational system.

Keywords: Buddhist Temple Charity Schools, Management Model, Buddhist-Oriented Innovation

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา วิเคราะห์แนวทางการประยุกต์ใช้นวัตกรรมวิถีพุทธในการบริหาร และเสนอรูปแบบการบริหารจัดการที่เหมาะสม โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการวิเคราะห์เอกสาร สัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่ม โดยมีโรงเรียนธรรมสาธิตศึกษา จังหวัดลำพูนเป็นกรณีศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า

1) การบริหารจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาเน้นการให้โอกาสทางการศึกษาแก่ผู้ด้อยโอกาสโดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน ภายใต้โครงสร้างที่ยึดหลักธรรมาภิบาลและพุทธธรรม ครอบคลุมการบริหาร 5 ด้าน ได้แก่ วิชาการ บุคลากร งบประมาณ พื้นที่แหล่งเรียนรู้ และงานทั่วไป โดยมีความร่วมมือจากชุมชน แม่ข่ายปัญหาด้านทรัพยากร บุคลากร และจำนวนนักเรียน โรงเรียนยังคงปรับตัวเพื่อความยั่งยืน

2) การบริหารโรงเรียนการกุศลของวัดด้วยนวัตกรรมวิถีพุทธเป็นการบูรณาการหลักธรรมกับหลักการบริหารสมัยใหม่ โดยใช้หลักสัปปริยธรรม สังคหวัตถุ สุจริตธรรม สัมปายะ และอริยสัจในการบริหาร 5 ด้านหลัก ได้แก่ วิชาการ บุคลากร งบประมาณ แหล่งเรียนรู้ และงานทั่วไป เพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งทางวิชาการ จริยธรรม และทักษะชีวิตอย่างยั่งยืนในบริบทพุทธศาสนา

3) ผลการสังเคราะห์เป็นรูปแบบการบริหารจัดการ BSILH ได้แก่ B – การจัดการวิชาการแบบพุทธ S – งบประมาณพอเพียง I – บุคลากรมีธรรมะ L – สิ่งแวดล้อมเอื้อต่อการเรียนรู้ และ H – การบริหารทั่วไปอย่างองค์รวม พร้อมกลยุทธ์สนับสนุน เช่น การสร้างเครือข่าย “บวร” การพัฒนาครูวิถีพุทธ และระบบประเมินตนเอง 3Rs โดยมีเป้าหมายสร้างระบบการศึกษาที่ยั่งยืนบนฐานพุทธธรรม

คำสำคัญ: โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา, รูปแบบการบริหารจัดการ, นวัตกรรมวิถีพุทธ

บทนำ

โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา เป็นสถานศึกษาที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พุทธศักราช 2488 มีลักษณะการจัดการเรียนการสอนเหมือนโรงเรียนสามัญทั่วไป แต่มีอัตลักษณ์เฉพาะที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และการประพฤติปฏิบัติธรรมอย่างถูกต้อง โดยมุ่งพัฒนานักเรียนทั้งด้านสติ ปัญญา และความดีงาม เพื่อให้สามารถดำรงตนเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (ส. ศิวรักษ์, 2545) ขณะเดียวกันโรงเรียนเหล่านี้ได้รับการสนับสนุนจากคณะสงฆ์ วัด และชุมชน โดยกระทรวงศึกษาธิการให้การอุดหนุนเป็นพิเศษ เนื่องจากเป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาสงเคราะห์แก่ผู้ยากไร้ ไร้ผู้ดูแล หรือด้อยโอกาส ซึ่งนักเรียนส่วนใหญ่ไม่สามารถจ่ายค่าธรรมเนียมการเรียนได้ (ผ่องศิริ เรียงตระกูล, 2544) ส่งผลให้โรงเรียนบางแห่งต้องเลิกกิจการหรือโอนให้รัฐบริหารในอดีต (พระไพศาล สุทฺธจิตฺโต, 2554) ผู้บริหารโรงเรียนการกุศลของวัดจึงมีบทบาทสำคัญในการนำพาองค์กรให้ดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน โดยไม่พึ่งพางบประมาณเพียงอย่างเดียว แต่ต้องมีภาวะผู้นำที่เข้าใจความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก และสามารถประยุกต์ใช้หลักธรรมในการบริหารจัดการร่วมกับหลักการสมัยใหม่ (อุดม ชานี, 2553)

แม้โรงเรียนเหล่านี้จะอยู่ภายใต้กรอบพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งระบุให้สถานศึกษาเอกชนมีอิสระในการบริหาร แต่ต้องอยู่ภายใต้การกำกับ ประเมิน และส่งเสริมจากรัฐ (มาตรา 43-46) แต่ในทางปฏิบัติ โรงเรียนการกุศลของวัดยังประสบปัญหาสำคัญ เช่น การลาออกของครูเพื่อเข้ารับราชการ การเงินไม่สมดุล รายได้ไม่พอกับค่าใช้จ่าย และการแข่งขันจากโรงเรียนของรัฐที่ทำให้จำนวนนักเรียนลดลง (กิตติ คงทอง, 2547; พระครูประสิทธิ์ศีลคุณ และไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ, 2558) โดยข้อมูล ณ ปัจจุบัน มีโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา 122 แห่งทั่วประเทศ แบ่งตามภูมิภาค ได้แก่ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ และภาคเหนือ โดยภาคเหนือมี 20 แห่ง กระจายอยู่ในหลายจังหวัด เช่น ลำพูน เชียงใหม่ ลำปาง และพื้นที่ใกล้เคียง มีนักเรียนรวม 9,666 คน

กรณีศึกษาโรงเรียนธรรมสาธิตศึกษา จังหวัดลำพูน ถือเป็นตัวอย่างสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ โรงเรียนก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2512 เปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงมัธยมปลาย มีนักเรียน 869 คน ครูและบุคลากร 44 คน ได้รับการประเมินมาตรฐานในระดับ “ยอดเยี่ยม” ทั้ง 3 ด้าน คือ คุณภาพผู้เรียน ระบบการบริหารจัดการ และประสบการณ์การเรียนรู้ (โรงเรียนธรรมสาธิตศึกษา, 2566) จุดเด่นของโรงเรียนธรรมสาธิตศึกษา คือ การบริหารงานโดยพระภิกษุ ซึ่งสามารถผสมผสานพระพุทธธรรมเข้ากับระบบการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยบริบทดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นในการศึกษาการบริหารจัดการของโรงเรียนการกุศลของวัด โดยเฉพาะในมิติที่บูรณาการ “นวัตกรรมการศึกษา” ให้สอดคล้องกับโลกสมัยใหม่

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยที่ผ่านมาแม้จะสะท้อนสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาแล้วบางส่วน แต่ยังไม่พบงานใดที่สังเคราะห์เป็น “รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนแนวพุทธที่เป็นระบบ” และ

ครอบคลุม 5 ด้านการบริหารหลัก อันได้แก่ วิชาการ บุคลากร งบประมาณ พื้นที่แหล่งเรียนรู้ และงานทั่วไป เพื่อตอบโจทย์ของว่างดังกล่าว งานวิจัยนี้จึงใช้ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา 5 ประการ เป็นกรอบวิเคราะห์ ได้แก่ 1) สปัจริยธรรม 7 – ใช้ในการบริหารวิชาการ 2) สุจริต 3 – ใช้ในการบริหารงบประมาณ 3) สังคหวัตถุ 4 – ใช้ในการบริหารบุคลากร 4) สปปายะ 7 – ใช้ในการพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ และ 5) อริยสัจ 4 – ใช้ในการบริหารทั่วไป โดยอาศัยกรณีศึกษาโรงเรียนธรรมสาธิตศึกษาเป็นฐาน เพื่อพัฒนา “รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดด้วยนวัตกรรมวิถีพุทธ” ที่สามารถประยุกต์ใช้ได้จริงในบริบทไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา
2. เพื่อวิเคราะห์การบริหารจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาด้วยนวัตกรรมวิถีพุทธ
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาด้วยนวัตกรรมวิถีพุทธ

การทบทวนวรรณกรรม

ในการวิจัย เรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาด้วยนวัตกรรมวิถีพุทธ” ผู้วิจัยได้ศึกษา ค้นคว้า แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจากนั้นนำมาสังเคราะห์สรุปตามประเด็นที่ศึกษา ดังต่อไปนี้

ด้านแนวคิดการบริหารการศึกษาในยุคใหม่ ภัณฑิรา ธิตะปัน (2566) ซึ่งให้เห็นการปรับบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนการกุศลของวัดสู่ทิศทางใหม่ที่เน้นการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะในยุคชีวิตวิถีใหม่ (new normal) ผู้บริหารต้องมีความสามารถในการประยุกต์เครื่องมือดิจิทัล ระบบข้อมูล และสื่อการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งเสริมศักยภาพของครูให้มีทักษะด้านเทคโนโลยีเพื่อให้สอดคล้องกับโลกที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ แนวทางนี้สะท้อนภาพของโรงเรียนที่ต้องปรับตัวอย่างต่อเนื่องเพื่อความยั่งยืน ทำนองเดียวกัน พระราชวุฒปัญญาวิชโร (เพชรโพ) (2561) ศึกษาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมในยุคดิจิทัลโดยใช้หลักสปัจริยธรรม 7 พบว่า ผู้บริหารต้องสนับสนุนการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อความร่วมมือทางวิชาการ และพัฒนาระบบประเมินผลการดำเนินงานด้วยเทคโนโลยี แนวทางเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการจัดการศึกษาแนวพุทธที่สามารถปรับเข้าสู่ความทันสมัยได้อย่างกลมกลืน

ด้านโครงสร้างและการบริหาร พระปลัดศรายุทธ มหานรินทร์ (มหาประโด) (2561) พบว่า โรงเรียนการกุศลของวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการบริหารตามหลักสังคหวัตถุ 4 อยู่ในระดับดี โดยเฉพาะด้านงบประมาณและบุคลากร อย่างไรก็ตาม ด้านวิชาการยังต้องพัฒนาเพิ่มเติม พร้อมกันนี้

ได้เสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับชุมชน การวางแผนงบประมาณอย่างมีระบบ และการพัฒนาเครือข่ายภายนอกอย่างต่อเนื่อง ส่วนพระไพศาล สุขุทธิจิตโต (โนทาเยะ) (2555) ศึกษาโรงเรียนการกุศลของวัดในจังหวัดราชบุรี พบว่าแม้นุคลากรจะเห็นว่าการบริหารภาพรวมอยู่ในระดับดี แต่ยังมีปัญหาการขาดแคลนงบประมาณ การลาออกของบุคลากร และคุณภาพกิจกรรมไม่สอดคล้องกับเป้าหมาย ข้อเสนอในการพัฒนาจึงเน้นการเสริมสร้างคุณภาพบุคลากรทุกมิติ การจัดการกิจกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ และการให้สวัสดิการที่เหมาะสมเพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำงาน ส่วนด้านการบริหารงานบุคคล วิมล ปิงเมืองเหล็ก และคณะ (2552) ศึกษาโรงเรียนพินิตประสาธน์ จังหวัดพะเยา พบว่าการพัฒนาบุคลากรยังอยู่ในระดับต่ำ มีปัญหาเรื่องความไม่เป็นธรรมในการบริหาร ขาดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน และแรงจูงใจของบุคลากรต่ำ ส่งผลต่อการทำงานร่วมกันและการพัฒนาโรงเรียนโดยรวม

ในด้านการประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการบริหาร สมบัติ เจนสระคู (2561) ศึกษาการบริหารโรงเรียนการกุศลของวัดโดยใช้หลักการบริหารนิยธรรม 7 พบว่าด้านความพร้อมเพรียงในการประชุมและการไม่ลุแก่อำนาจมีระดับสูง แนวทางพัฒนาที่เสนอ ได้แก่ การสร้างระเบียบร่วม การประชุมอย่างมีระบบ และการส่งเสริมผู้บริหารให้มีบทบาทในชุมชน เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมและความมั่นคงขององค์กร ส่วนพระปลัดศรายุทธ มหานรินโท เองก็นำหลัก สังคหวัตถุ 4 มาเป็นกรอบในการประเมินคุณภาพการบริหาร ซึ่งเน้นไปที่การสงเคราะห์และสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม เป็นการวางรากฐานคุณธรรมในการบริหารที่เอื้อประโยชน์ต่อทั้งนักเรียน ชุมชน และบุคลากร นอกจากนี้ งานของ พระราชวสุ ปญญาวชิโร ยังเสนอว่าหลัก สปัจริยธรรม 7 สามารถนำมาใช้วิเคราะห์ความสามารถในการตัดสินใจ การใช้เหตุผล และการบริหารที่สมดุลกับความเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล รวมถึงการใช้ธรรมะในการนำทางการจัดการศึกษาเพื่อความยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ด้วยนวัตกรรมการวิจัย ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย 1) การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) 2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยมุ่งศึกษารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดด้วยนวัตกรรมการวิจัย 3) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อหารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาด้วยนวัตกรรมการวิจัย โดยมีการกำหนดวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary Research)

1.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ

แนวคิดทฤษฎีการบริหาร และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น สัมปรีชธรรม 7 สุจริต 3 สังคหวัตถุ 4 สัมปาเย 7 และอริยสัจ 4

1.2 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยจัดกลุ่มเนื้อหาตามกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้ล่วงหน้า (Thematic Framework) คือหลักธรรมทั้ง 5 ข้อที่ใช้เป็นแกนวิเคราะห์ เพื่อสร้างกรอบการเปรียบเทียบและสังเคราะห์แนวโน้มในการบริหาร

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

2.1 ผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา ครูผู้สอน ผู้ปกครอง นักเรียน ศิษย์เก่า และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา รวมทั้งสิ้น 18 คน

2.2 เครื่องมือวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ที่ออกแบบขึ้นจากวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดของการวิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและสอดคล้องกับหลักธรรมที่ใช้ในการวิเคราะห์

2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Thematic Analysis) โดยวิเคราะห์ประเด็นจากการสัมภาษณ์ตามหมวดหมู่ของหลักธรรม 5 ประการ เพื่อแสดงภาพรวมการบริหารจัดการตามแนวทางนวัตกรรมวิถีพุทธ

3. การสนทนากลุ่ม (Focus Group)

3.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วยผู้บริหาร คณาจารย์ และศึกษานิเทศก์ รวม 8 รูป/คน

3.2 เครื่องมือวิจัย ใช้ชุดคำถามกระตุ้น (Focus Group Guide) ที่ครอบคลุมหัวข้อการบริหารทั้ง 5 ด้าน และเชื่อมโยงกับหลักธรรมทั้ง 5 ข้อ เพื่อเปิดพื้นที่ให้ผู้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นเชิงลึกและแลกเปลี่ยนประสบการณ์

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีวิเคราะห์เชิงประเด็น (Thematic Analysis) โดยอิงจากหลักธรรม 5 ประการเป็นแกนกลางในการจัดกลุ่มข้อมูล สังเคราะห์ข้อเสนอนแนะและแนวทางปฏิบัติจริงจากภาคสนาม

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การบริหารจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา พบว่า

1) โครงสร้างการบริหารจัดการ โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน มีจุดมุ่งหมายหลักในการให้โอกาสทางการศึกษาแก่เยาวชนที่ขาดแคลนโดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน โครงสร้างการบริหารจัดการโรงเรียนประกอบด้วย ผู้รับใบอนุญาต ซึ่งมีอำนาจสูงสุดในการดำเนินงานตามกฎหมาย ผู้จัดการที่กำหนดนโยบายและประสานงานกับภาครัฐ และคณะสงฆ์ ผู้อำนวยการที่ดูแลด้านวิชาการและการบริหารทั่วไป คณะกรรมการสถานศึกษาที่ทำ

หน้าที่เสนอแนะนโยบาย และครูผู้สอนซึ่งรับผิดชอบด้านการเรียนการสอน โดยทั้งหมดทำงานร่วมกันภายใต้หลักธรรมาภิบาล เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามมาตรฐานของภาครัฐและตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน ทั้งนี้โครงสร้างดังกล่าวมีความยืดหยุ่นและยึดหลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาการศึกษาอย่างยั่งยืน

2) การบริหารงาน 5 ด้าน การบริหารงานของโรงเรียนการกุศลของวัดครอบคลุม 5 ด้านสำคัญ ได้แก่ (1) การบริหารงานวิชาการ มุ่งบูรณาการหลักธรรมกับหลักสูตรสามัญ โดยยึดหลัก “วิชา จรณสัมปันโน” เพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้และคุณธรรม แม้มีข้อจำกัดด้านสื่อการเรียนและบุคลากร (2) การบริหารงานบุคคล เน้นการพัฒนาและรักษาครูด้วยหลัก ภาวนา 4 และ สังคหวัตถุ 4 แม้ครูมีจิตอาสา แต่เผชิญปัญหารายได้ต่ำและขาดแรงจูงใจ (3) การบริหารงบประมาณ เน้นความรัดกุม โปร่งใส และเป็นระบบ โดยต้องพึ่งพาเงินอุดหนุนและการบริจาค เนื่องจากข้อจำกัดด้านรายรับ (4) การบริหารพื้นที่แหล่งเรียนรู้ โดยยึดหลัก สปปายะ 7 ออกแบบพื้นที่ให้สงบ ร่มเย็น และเอื้อต่อการพัฒนาสติ สมาธิ และปัญญา และ (5) การบริหารงานทั่วไป ให้ความสำคัญกับความร่วมมือ การดูแลสถานที่ ความปลอดภัย ระบบเทคโนโลยี และการปลูกฝังคุณธรรมและประชาธิปไตย เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้และการพัฒนาเยาวชน

3) ปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการดำเนินงานโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา แม้ได้รับการสนับสนุนจากวัด คณะสงฆ์ และชุมชนในด้านสถานที่ ทูนทรัพย์ และทรัพยากรบุคคล แต่ยังเผชิญความไม่แน่นอนในด้านทรัพยากรที่ได้รับ เนื่องจากการพึ่งพาการบริจาคเป็นหลัก ขณะที่เงินอุดหนุนจากรัฐไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายที่แท้จริง เช่น ค่าจ้างครูและการพัฒนาโรงเรียน นอกจากนี้ การขยายตัวของโรงเรียนของรัฐที่มีสวัสดิการดีกว่า ทำให้ผู้ปกครองหันไปส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนรัฐ ส่งผลให้จำนวนนักเรียนในโรงเรียนการกุศลของวัดลดลงตามลำดับ ซึ่งไม่เพียงกระทบต่อรายรับจากภาครัฐที่คิดตามจำนวนนักเรียน แต่ยังส่งผลต่อคุณภาพการบริหารจัดการโดยรวม โรงเรียนจึงต้องปรับตัวอย่างต่อเนื่องเพื่อความอยู่รอดและความยั่งยืน

4) ปัญหาและอุปสรรค โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคหลายประการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ได้แก่ (1) การขาดแคลนครู เนื่องจากอัตราค่าตอบแทนต่ำ ทำให้ครูขาดแรงจูงใจและมักลาออกไปสอบบรรจุในระบบราชการ ส่งผลให้โรงเรียนต้องใช้ครูที่เหลือรับผิดชอบงานเกินกำลัง (2) งบประมาณไม่เพียงพอ ส่งผลให้ไม่สามารถพัฒนาหลักสูตรหรือซ่อมแซมอาคารสถานที่ได้อย่างเหมาะสม และจำกัดความสามารถในการจัดกิจกรรมเสริมทักษะ (3) จำนวนนักเรียนลดลง จากการแข่งขันกับโรงเรียนของรัฐ ทำให้เงินอุดหนุนตามรายหัวลดลง ส่งผลต่อรายได้ของโรงเรียนและแรงจูงใจของครูในการพัฒนาโรงเรียน ดังนั้นการแก้ไขปัญหาเหล่านี้จึงเป็นสิ่งสำคัญเพื่อความอยู่รอดและคุณภาพของการศึกษาแนวพุทธ

5) ผลจากการสัมภาษณ์ จากผลการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่าแนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดควรครอบคลุม 4 ด้านสำคัญ ได้แก่ การบริหารงานวิชาการที่เน้นบูรณาการหลักธรรมกับหลักสูตรเพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งทางวิชาการและคุณธรรม การบริหารงานบุคคลเน้นการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพตามหลักภาวะ 4 และสังคหวัตถุ 4 พร้อมระบบสรรหาที่โปร่งใส การบริหารงบประมาณควรรัดกุม โปร่งใส ตรวจสอบได้ และสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้ด้อยโอกาสอย่างมีประสิทธิภาพ และการบริหารงานทั่วไปเน้นความร่วมมือ ความปลอดภัย ความสะอาด และการส่งเสริมคุณธรรมควบคู่ประชาธิปไตย เป้าหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีศีลธรรม และสามารถดำรงตนในสังคมได้อย่างยั่งยืน โดยทั้งหมดต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย เพื่อเสริมสร้างระบบการศึกษาแนวพุทธให้เข้มแข็งและยั่งยืน

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การบริหารจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาด้วยนวัตกรรมการวัด พบว่า

โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาเป็นสถาบันการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และความรู้แก่นักเรียน โดยมุ่งเน้นการบูรณาการการพัฒนาทั้งด้านวิชาการและจิตใจ การบริหารจัดการโรงเรียนประเภทนี้ต้องอาศัยความสมดุลระหว่างหลักการบริหารสมัยใหม่และหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างระบบการศึกษาที่มีคุณภาพและความยั่งยืน หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา 5 ประการ ได้แก่

1) การบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปริสธรรม หลักอัมมัญญาตาเน้นการรู้จักเหตุและผลในกระบวนการทำงานและการตัดสินใจ ผู้บริหารที่ยึดหลักนี้จะมีความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลและสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างรอบคอบ โดยอาศัยข้อมูลที่ครบถ้วนและเที่ยงตรงเป็นพื้นฐานในการวางแผนและดำเนินงาน การใช้หลักอัมมัญญาตาช่วยสร้างความโปร่งใสและสมเหตุสมผลในองค์กร เช่น การวางแผนการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน การแก้ไขปัญหาโดยอาศัยเหตุผล และการส่งเสริมครูให้มีทักษะการวิเคราะห์เชิงเหตุผล เพื่อยกระดับคุณภาพการสอนให้ตอบโจทย์ความต้องการของสังคม

2) การบริหารงานบุคคลตามหลักสังคหวัตถุธรรม หลักอัตถัญญาตามุ่งเน้นการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนและเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน การมีเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจงและวางแผนงานอย่างเป็นระบบช่วยให้การดำเนินงานมีทิศทางและสามารถประเมินผลได้ เช่น โรงเรียนที่มุ่งเน้นการพัฒนานักเรียนทั้งด้านวิชาการและคุณธรรมจะจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมจริยธรรมควบคู่ไปกับการเรียนรู้ เช่น การนั่งสมาธิ สวดมนต์ และเรียนรู้หลักธรรมเพื่อให้เกิดการพัฒนาจิตใจและสติปัญญาเป็นไปอย่างสมดุล

3) การบริหารงานงบประมาณตามหลักสุจจริต การบริหารที่มีประสิทธิภาพเริ่มต้นจากการรู้จักตนเองมีความสุจริตโปร่งใส ให้ผู้บริหารตระหนักถึงจุดแข็ง จุดอ่อน และศักยภาพของตนเอง รวมถึงบทบาทหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ ความตระหนักในตนเองนี้ช่วยให้ผู้บริหารสามารถปรับปรุงตนเองและพัฒนา

องค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังช่วยสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการรับฟังความคิดเห็นและความร่วมมือในหมู่บุคลากร ช่วยเสริมสร้างความสามัคคีและความเข้าใจในองค์กร

4) การบริหารพื้นที่แหล่งเรียนรู้ตามหลักสัปปายะ การจัดการพื้นที่แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน การกุศลของวัดควรมุ่งให้สภาพแวดล้อมเอื้อต่อการฝึกสมาธิและการบ่มเพาะคุณธรรมควบคู่กับการเรียนรู้ โดยผู้บริหารต้องพิจารณาปัจจัยสำคัญทั้งด้านสถานที่ที่สงบและปลอดภัย การจัดโภชนาการเสริมภายในกิจกรรม การออกแบบมุมธรรมะและห้องปฏิบัติธรรม การกำหนดเวลาการใช้พื้นที่ให้สอดคล้องกับจังหวะชีวิตนักเรียน การจัดแสงธรรมชาติและระบบระบายอากาศที่เหมาะสม การสร้างบรรยากาศการสนทนาแลกเปลี่ยน และการคัดเลือกบุคลากรผู้ดูแลที่มีความรู้ทางพุทธธรรมและเมตตา เพื่อให้แหล่งเรียนรู้กลายเป็นศูนย์กลางแห่งการพัฒนาทางปัญญา คุณธรรม และสุขภาวะองค์กรอย่างยั่งยืน

5) การบริหารงานทั่วไปตามหลักอริยสัจ 4 หลักอริยสัจ 4 เน้นการจัดการเวลาและลำดับความสำคัญของงานอย่างเหมาะสม ผู้บริหารที่รู้จักกาลเทศะสามารถวางแผนกิจกรรมที่เหมาะสมกับฤดูกาลหรือประเพณีท้องถิ่น และจัดลำดับความสำคัญในงานประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การกำหนดปฏิทินการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน การวางแผนกิจกรรมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และการดำเนินงานตามระยะเวลาที่เหมาะสม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดปัญหาที่อาจเกิดขึ้น

การประยุกต์หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเข้าสู่กระบวนการบริหารจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดในแต่ละมิติหลัก ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านวิชาการ บุคลากร งบประมาณ พื้นที่แหล่งเรียนรู้ และการบริหารทั่วไป การวิเคราะห์พบว่าการยึดหลักธรรม เช่น สัปปริยธรรม สุจริตธรรม สังคหวัตถุ สัปปายะ และอริยสัจ ช่วยให้กระบวนการบริหารเป็นไปอย่างมีเหตุผล โปร่งใส เมตตา และสมดุลทั้งทางโลกและธรรม นำไปสู่การพัฒนาทั้งองค์กรและผู้เรียนได้อย่างยั่งยืน ซึ่งสามารถสรุปเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 1 การบริหารจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดด้วยนวัตกรรมการบริหาร

ด้านการบริหาร	หลักธรรม	แนวทางการบริหารจัดการ ตามนวัตกรรมการบริหาร
การบริหารงานด้าน วิชาการ	สัปปริยธรรม 7	วางแผนการเรียนรู้โดยใช้เหตุผลและข้อมูลจริง ส่งเสริมทักษะคิดวิเคราะห์และคุณภาพการสอนที่ ตอบโจทย์สังคม
การบริหารงานด้าน บุคลากร	สังคหวัตถุ 4	กำหนดเป้าหมายชัดเจน จัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรม เช่น สมาธิ สวดมนต์ เรียนรู้ธรรมะ
การบริหารงานด้าน งบประมาณ	สุจริต 3	บริหารอย่างโปร่งใส รู้จักตนเอง รับฟังความเห็น เสริมความร่วมมือและสามัคคีในองค์กร

ด้านการบริหาร	หลักธรรม	แนวทางการบริหารจัดการ ตามวัตรกรรมวิธีพุทธ
การบริหารงานด้าน พื้นที่แหล่งเรียนรู้	สัปปายะ 7	จัดสภาพแวดล้อมที่สงบ ปลอดภัย มีมุมธรรมะ ห้อง ปฏิบัติธรรม ระบบอากาศ แสงธรรมชาติ และ โภชนาการที่เหมาะสม
การบริหารงานด้าน งานบริหารทั่วไป	อริยสัจ 4	วางแผนงานตามลำดับความสำคัญ รู้จักกาลเทศะ จัดกิจกรรมให้เหมาะกับฤดูกาลและบริบทชุมชน

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนการกุศลของวัด
ในพระพุทธศาสนาด้วยนวัตกรรมการศึกษา พบว่า

1) แนวคิดนวัตกรรมการศึกษาเป็นการประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาให้เข้ากับ
กระบวนการจัดการศึกษาอย่างสร้างสรรค์และร่วมสมัย โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีทั้ง
ความรู้ คุณธรรม และทักษะชีวิตที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ไม่ว่าจะเป็นการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
การทำงานเป็นทีม หรือการดำรงชีวิตอย่างมีสติ แนวคิดนี้ส่งผลต่อการบริหารโรงเรียนในทุกมิติ
ทั้งการกำหนดวิสัยทัศน์เชิงธรรม การพัฒนาครูให้เป็นกัลยาณมิตร การสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้
ตลอดจนการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีธรรมะเป็นฐานนำทางสู่เป้าหมายสูงสุด คือ
การหล่อหลอมผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางปัญญา ศีลธรรม และความสามารถในการ
อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างสงบสุข

2) จากการออกแบบแนวคิดดังกล่าว รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนการกุศลของวัด
จึงถูกออกแบบให้ครอบคลุม 5 ด้านสำคัญ ได้แก่ ด้านวิชาการ ที่ใช้หลักสัปปยาสัทธิ 7 พัฒนา
หลักสูตรและแหล่งเรียนรู้ให้สอดคล้องกับพุทธธรรม ด้านงบประมาณ ยึดหลักสุจริต 3 เพื่อวางแผน
และใช้จ่ายอย่างพอเพียง โปร่งใส และมีส่วนร่วม ด้านบุคลากร ใช้สังคหวัตถุ 4 พัฒนาครูด้วยเมตตา
เสมอภาค และคุณธรรม ด้านสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ ยึดหลักสัปปายะ 7 ออกแบบพื้นที่ให้เอื้อหนุน
การปฏิบัติธรรม สุขภาวะ และการเรียนรู้แบบองค์รวม และด้านงานบริหารทั่วไป ใช้อริยสัจ 4
เป็นกรอบวิเคราะห์ปัญหาและวางแผนพัฒนาโรงเรียนอย่างมีเป้าหมายร่วมกับชุมชน

3) เพื่อให้การดำเนินการตามรูปแบบดังกล่าวเกิดผลอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องมีกลยุทธ์สนับสนุน
ที่ชัดเจนและสอดคล้องกับบริบทของชุมชนและพระพุทธศาสนา ได้แก่ การสร้างความร่วมมือ
(บ้าน-วัด-โรงเรียน) เป็นเครือข่ายส่งเสริมคุณธรรม การพัฒนาครูแกนนำครูวิถีพุทธให้เป็นต้นแบบที่มี
ทั้งธรรมะและภาวะผู้นำ การใช้กระบวนการประเมินตนเองแบบ 3Rs ได้แก่ Reflection (การใคร่ครวญ)
Responsibility (ความรับผิดชอบ) และ Relationship (ความสัมพันธ์ในองค์กร) และการสื่อสาร
ภาพลักษณ์ของโรงเรียนอย่างเหมาะสม เพื่อสร้างความเข้าใจและการยอมรับจากสังคมโดยรอบ

4) การบริหารโรงเรียนด้วยนวัตกรรมวิถีพุทธส่งผลให้เกิดพัฒนาการรอบด้าน นักเรียนมีความรู้ ควบคู่คุณธรรม ครูมีแรงจูงใจ สุขภาวะจิตดี และสามารถถ่ายทอดธรรมะได้อย่างเหมาะสม ชุมชนให้ความร่วมมือ สนับสนุนทรัพยากรอย่างต่อเนื่อง ระบบการเงินมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และใช้จ่ายอย่างพอประมาณ โรงเรียนมีภาพลักษณ์ดี และกลายเป็นต้นแบบการศึกษาวิถีพุทธในระดับชุมชนและประเทศ แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของแนวทางนี้ในการหล่อหลอมคนดีและสร้างระบบการศึกษาที่มั่นคง ยั่งยืน และมีคุณค่าสำหรับสังคม

5) ความสำเร็จของการบริหารจัดการด้วยนวัตกรรมวิถีพุทธขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำของผู้บริหารที่มีคุณธรรม ความพร้อมของครูในการรับนวัตกรรม การสื่อสารนโยบายที่ชัดเจน การประเมินและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง และการจัดการปัญหาอย่างเป็นระบบ ทุกปัจจัยต้องทำงานร่วมกันอย่างสอดคล้อง ภายใต้กรอบของธรรมะและสติ เพื่อให้กระบวนการพัฒนาผู้เรียนดำเนินไปอย่างมีทิศทาง นำสู่เป้าหมายในการสร้างคนดี คนเก่ง และคนมีจิตสาธารณะที่สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสันติ

6) จากการวิเคราะห์เชิงระบบในด้านต่าง ๆ ของการบริหารจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดด้วยนวัตกรรมวิถีพุทธ สามารถสังเคราะห์เป็น โมเดล BSILH ซึ่งครอบคลุม 5 มิติหลักของการบริหารอย่างครบวงจร ได้แก่

B (Buddhist-based Academic Management) – วิชาการแบบพุทธ ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 พัฒนาหลักสูตร การเรียนรู้ และการประเมินผลที่เน้นทั้งปัญญาและคุณธรรม

S (Sufficiency and Transparent Budgeting) – งบประมาณพอเพียงและโปร่งใส ยึด สัจจัตถิ 3 ในการวางแผน การใช้จ่าย และการระดมทรัพยากรอย่างมีธรรมาภิบาล

I (Integrity-based Personnel Management) – การบริหารทรัพยากรบุคคลแบบมีธรรมะ อิง สังคหวัตถุ 4 ในการคัดเลือก พัฒนา และดูแลครูด้วยเมตตาและความเท่าเทียม

L (Learning-conducive Environment Design) – การออกแบบสิ่งแวดล้อมแห่งการเรียนรู้ ใช้สัปปายะ 7 ปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพและจิตใจให้เอื้อต่อการเรียนรู้และปฏิบัติธรรม

H (Holistic General Administration) – การบริหารงานทั่วไปอย่างองค์รวม ใช้ปริยสัจ 4 เป็นกรอบคิดในการวางแผน แก้ปัญหา และพัฒนาโรงเรียนในทุกมิติ

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาด้วยนวัตกรรมวิถีพุทธ ผู้วิจัยได้องค์ความรู้ใหม่ที่มีความสำคัญ 3 ประการ ได้แก่

1) ลักษณะการบริหารของโรงเรียนการกุศลของวัดมีความคล้ายคลึงกับโรงเรียนเอกชนทั่วไป แต่มีจุดเด่นคือความเชื่อมโยงอย่างแน่นแฟ้นกับวัดและชุมชน โครงสร้างการบริหารประกอบด้วยหลาย

ฝ่ายที่ร่วมกำหนดทิศทางการศึกษาใน 5 มิติหลัก ได้แก่ ด้านวิชาการ บุคลากร งบประมาณ แหล่งเรียนรู้ และงานทั่วไป โดยมีจุดแข็งคือการบูรณาการหลักธรรมเข้าสู่การเรียนการสอน และการได้รับแรงสนับสนุนจากคณะสงฆ์และชุมชน แม้จะมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ บุคลากร และทรัพยากรการเรียนรู้บางประการ

2) การวิเคราะห์เชิงนวัตกรรมวิธีพุทธเสนอการประยุกต์ใช้หลักธรรมให้สอดคล้องกับแต่ละมิติของการบริหาร ได้แก่ สัปปริยธรรม 7 ในด้านวิชาการ เพื่อบูรณาการศีล สมาธิ ปัญญา เข้ากับกระบวนการเรียนรู้ สุจริตธรรม 3 ในด้านงบประมาณ เพื่อให้การใช้จ่ายโปร่งใสและมีธรรมาภิบาล สังคหวัตถุ 4 ใช้ในด้านบุคลากรเพื่อส่งเสริมความเมตตาและความร่วมมือ สัปปายะ 7 นำไปใช้ในการออกแบบพื้นที่แหล่งเรียนรู้ และอริยสัจ 4 ใช้เป็นกรอบคิดในการบริหารจัดการโดยรวมอย่างเป็นระบบ

3) การวิจัยนำไปสู่การพัฒนาแนวทางบริหารที่เหมาะสมกับบริบทของวัดและชุมชน โดยออกแบบเป็น โมเดล BSILH ซึ่งประกอบด้วย 5 ด้านหลัก ได้แก่

B – Buddhist-based Academic การเรียนรู้ที่เน้นคุณธรรมและไตรสิกขา

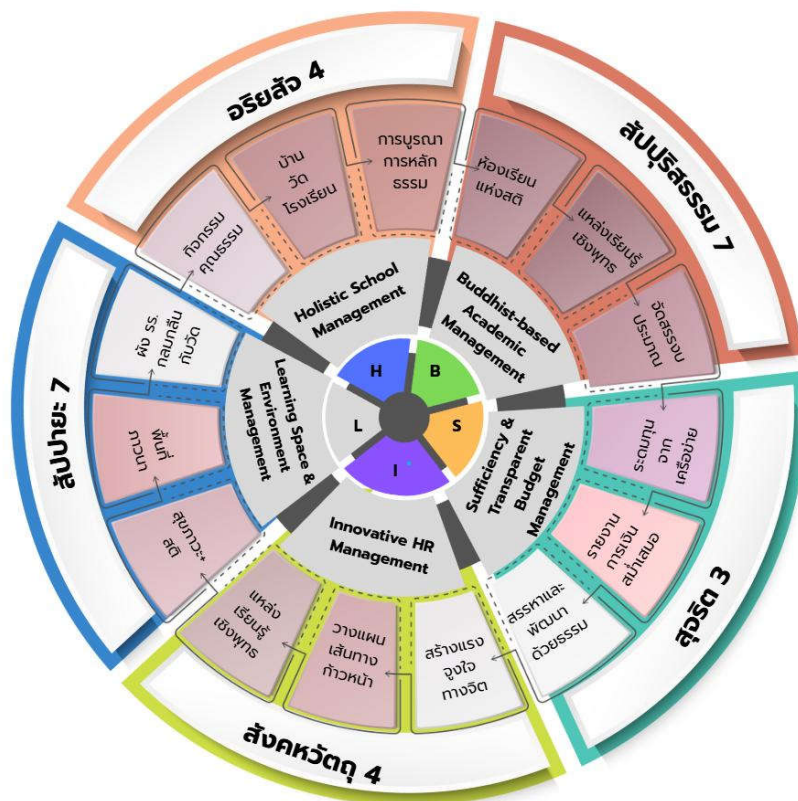
S – Sufficiency and Transparency งบประมาณโปร่งใส พอเพียง ตรวจสอบได้

I – Integrity-based Personnel บุคลากรมีเมตตา ร่วมมือ เสียสละ

L – Learning-conducive Environment สภาพแวดล้อมสงบ ปลอดภัย เอื้อต่อสติ

H – Holistic Administration บริหารทั่วไประบบเป็นระบบตามหลักธรรม

ซึ่งแนวทางทั้งหมดนี้เป็นกรอบการจัดการที่มีความยืดหยุ่นสูง สอดรับกับบริบทของโรงเรียนวัด และเอื้อต่อการพัฒนาทั้งด้านวิชาการ คุณธรรม และชีวิตอย่างสมดุล โดยสามารถสรุปเป็นโมเดล BSILH ดังนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบ BSILH

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการศึกษา “รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาด้วยนวัตกรรมวิถีพุทธ” ผู้วิจัยขอมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเพื่อการวิจัย ดังนี้

1) ข้อเสนอเชิงนโยบาย

โมเดล BSILH เป็นกรอบแนวคิดการบริหารจัดการที่เชื่อมโยงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับการบริหารสมัยใหม่ มุ่งเน้นความโปร่งใส การมีส่วนร่วม และการยกระดับคุณธรรมในองค์กร เพื่อสนับสนุนการนำโมเดลไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม จึงเสนอแนวนโยบาย 5 ด้าน ดังนี้

(1) การบริหารจัดการบนฐานข้อมูลและเหตุผล ควรส่งเสริมให้โรงเรียนพัฒนาระบบฐานข้อมูลที่ครอบคลุม ทั้งข้อมูลนักเรียน ครู ทรัพยากร และบริบทชุมชน โดยนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาช่วยจัดเก็บ วิเคราะห์ และนำเสนอข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจ วางแผน และติดตามผลอย่างมีประสิทธิภาพ ลดอคติและเพิ่มความโปร่งใสในทุกระดับของการบริหาร

(2) การตั้งเป้าหมายร่วมกับชุมชน โรงเรียนควรกำหนดเป้าหมายด้านคุณธรรมและการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน เช่น การลดการออกกลางคัน หรือส่งเสริมจิตอาสา โดยเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาท้องถิ่น และการพัฒนาศักยภาพบุคลากร ผ่านการอบรมและกิจกรรมเสริมทักษะที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและสังคม

(3) การสร้างความร่วมมือแบบบูรณาการ สนับสนุนการจัดตั้ง “คณะกรรมการเครือข่าย” ที่มีตัวแทนจากโรงเรียน วัด ชุมชน และองค์กรท้องถิ่น เพื่อร่วมออกแบบกิจกรรมและสนับสนุนทรัพยากรในลักษณะเกื้อกูล เช่น ค่ายธรรมะ ค่ายอาสา และกิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรม

(4) การผสมผสานจริยธรรมในกระบวนการบริหาร ควรปลูกฝังคุณธรรมผ่านกิจกรรมในและนอกห้องเรียน พร้อมสร้างระบบตรวจสอบภายในที่โปร่งใส เช่น คณะกรรมการคุณธรรมประจำโรงเรียน และการรายงานผลการดำเนินงานต่อสาธารณะอย่างสม่ำเสมอ เพื่อยกระดับความเชื่อมั่นของชุมชน

2) ข้อเสนอเพื่อการวิจัย

เพื่อขยายผลและเสริมพลังให้กับการนำโมเดล BSILH ไปใช้ในวงกว้าง ผู้วิจัยเสนอประเด็นการวิจัยเพิ่มเติม ดังนี้

(1) การวิจัยความต้องการของชุมชน ควรเน้นการวิจัยเชิงสำรวจที่มีส่วนร่วม เพื่อเข้าใจปัญหาและศักยภาพเฉพาะของแต่ละชุมชน เช่น วิเคราะห์ปัจจัยที่กระทบต่อการเรียนรู้ในพื้นที่ยากจน ซึ่งสามารถนำไปออกแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับชีวิตจริง

(2) การพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอนเชิงพุทธ ควรศึกษาการบูรณาการหลักธรรมกับสาระวิชาต่าง ๆ และวิเคราะห์ผลลัพธ์ต่อพฤติกรรมและทักษะชีวิตของนักเรียน โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการในห้องเรียน เพื่อให้ครูพัฒนาเครื่องมือและแนวทางการสอนที่เหมาะสมกับบริบทพุทธ

(3) การพัฒนาศักยภาพบุคลากร ส่งเสริมการวิจัยเพื่อออกแบบเครื่องมือสะท้อนตน เช่น SWOT หรือแผนพัฒนาอาชีพรายบุคคล (IDP) ซึ่งสามารถนำไปสู่โปรแกรมอบรมที่ตอบโจทย์ทั้งด้านทักษะและคุณธรรมของครู

(4) การวิเคราะห์ผลกิจกรรมชุมชน วิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการสังเกตกิจกรรมร่วม เช่น ค่ายอาสา หรือกิจกรรมทางศาสนา เพื่อนำไปพัฒนาเป็นแบบแผนกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กิตติ ดงทอง. (2547). ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนวังคะตังคิศิลป์ จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- ผ่องศิริ เรืองตระกูล. (2544). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานของโรงเรียนเอกชนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาลำปาง. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- พระครูประสิทธิ์ศีลคุณ และไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ. (2558). การพัฒนาประสิทธิผลการบริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *สัปดาห์ : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สทมส.)*. 21(3), 124–132.
- พระปลัดศรายุทธ มหานรินทร์โท (มหาประโค). (2561). การบริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาตามหลักสังคหวัตถุ 4 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต 1. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระไพศาล สุทนต์จิตโต (โนทายะ). (2554). การบริหารงานโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดราชบุรี. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระไพศาล สุทนต์จิตโต (โนทายะ). (2555). การบริหารงานโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จังหวัดราชบุรี. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชวุฒ ปัญญาชิโร (เพชรไพร). (2561). การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ภักดิ์ธรา ธิตะปัน. (2566). นวัตกรรมการบริหารโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาในวิถีชีวิตใหม่. *วารสารสถาบันวิจัยพินิตธรรม*. ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 (มกราคม–เมษายน): 211–223.
- โรงเรียนธรรมสาธิตศึกษา. (2566). *เอกสารผลการประเมินตนเอง*. ลำพูน: โรงเรียนธรรมสาธิต.
- วิมล ปงเมืองเหล็ก และคณะ. (2552). การบริหารงานบุคคลโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาโรงเรียนพินิตประสาธน์ จังหวัดพะเยา. *วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ส. ศิวรักษ์. (2545). *ปรัชญาการศึกษาศาสตร์และศิลป์แห่งการปฏิรูปการเรียนรู้*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: เรือนแก้วการพิมพ์.
- สมบัติ เจนสระคู. (2561). การบริหารโรงเรียนของผู้บริหารตามหลักอปริหานิยธรรม 7 โรงเรียนการกุศลของวัดทางพระพุทธศาสนา ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์*. ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (เมษายน–มิถุนายน): 15–28.
- อุดม ชำนิ. (2553). *สำนักงานกลุ่มโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา*. พะเยา: โรงเรียนพินิจประสาธน์ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา.